

TÜRKÇE DERSİ

ÖĞRETİM PROGRAMI OKURYAZARLIĞI

Yazarlar

Dr. Orhan ÖZEN
Prof. Dr. Osman MERT

...Geleceğin Fikirleri...

TÜRKÇE DERSİ

ÖĞRETİM PROGRAMI OKURYAZARLIĞI

Yazarlar:

Orhan ÖZEN - Osman MERT

ISBN: 978-625-5531-27-8

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Abdulkadir EMİROĞLU

Baskı: Ankara | Ocak, 2025

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetkeyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,

Tel.: 0 (312) 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

TÜRKÇE DERSİ

ÖĞRETİM PROGRAMI OKURYAZARLIĞI

Yazarlar

Dr. Orhan ÖZEN,
ORCID: 0000-0002-3534-3084
Prof. Dr. Osman MERT,
ORCID: 0000-0001-6159-1906

ÖN SÖZ

Eğitim sisteminin temel yapı taşlarından biri olan öğretim programları, hem öğrencilere kazandırılacak bilgi ve becerilerin belirlenmesinde hem de eğitim süreçlerinin yönlendirilmesinde kritik bir rol oynar. Öğretmenler için bu programlar, eğitim-öğretim sürecini yapılandırmada rehber niteliği taşımaktadır. Özellikle çağın gerektirdiği teknolojik, pedagojik ve sosyal yeniliklere ayak uydurabilmek, öğretim programlarının sürekli olarak geliştirilmesini ve güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu noktada, öğretim programı okuryazarlığı öğretmenlerin programları anlama, planlama ve uygulama becerileriyle doğrudan ilişkilidir. Programdan istenen düzeyde verim almak için öğretmenlerin program okuryazarlıkları büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma, eğitimde program geliştirmeyi, programların öğelerini, öğretim programlarının tanımını, önemini ve işlevlerini ele alırken, öğretim programı okuryazarlığının öğretmenler açısından neden kritik bir yeterlik alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, yapılan araştırmaların ışığında öğretmenlerin program okuryazarlık düzeyleri ve bu alandaki gelişim önerileri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu kapsamda, eğitim sistemine yön veren paydaşlar için yol gösterici olmayı ve öğretim programlarının etkili bir şekilde uygulanmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu kitapta genelde öğretim programlarına geniş bir bakış açısından bakmak amaçlanırken özelde Türkçe öğretim programları incelenmiştir. Eğitim programlarının tanımı, yaklaşımlar, program geliştirme, hedef, içerik, süreç ve ölçme değerlendirme boyutları, öğretim programları, geçmişten günümüze değişen öğretim programları detaylı bir şekilde okuyucuya sunulmuştur. Özelde ise Türkçe dersi öğretim programları, programlarda yer alan öğeler, Türkçe dersi uygulama esasları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Türkçe dersinde kullanılan yöntem ve teknikler, stratejiler, yaklaşımlar, ölçme-değerlendirme araçları alan yazını doğrultusunda detaylı bir şekilde betimlenmiştir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında öğretmenlerin program okuryazarlıkları incelenmiştir. Program okuryazarlığının öğretim programları açısından önemine dikkat çekilmiştir.

Bu çalışmanın, öğretmenler, eğitim yöneticileri ve araştırmacılar için faydalı bir kaynak olmasını temenni eder, katkıda bulunan tüm araştırmacılara ve emeği geçenlere teşekkür ederiz.

Bu eser Prof. Dr. Osman Mert danışmanlığında Dr. Orhan Özen tarafından hazırlanan "Türkçe Öğretmenlerinin Program Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi" adlı doktora tezinin alan yazını araştırması bölümünden türetilmiştir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1	
Eğitim Programı.....	5
BÖLÜM 2	
Eğitim Programının Öğeleri.....	13
BÖLÜM 3	
Öğretim Programları.....	57
BÖLÜM 4	
Türkçe Dersi Öğretim Programı.....	63
BÖLÜM 5	
Program Okuryazarlığı.....	83

GİRİŞ

Bir dersin öğretiminde en önemli rehberlerden biri öğretim programıdır. Çubukçu (2008), öğretim programının, eğitim programının kapsamında yer aldığını belirtmektedir. Demirel (2020), öğretim programını okulda veya dışarda öğrenciye verilmesi gereken etkinliklerin tümünü kapsayan yaşantılar düzeneği olarak tanımlamaktadır. Akpınar (2011) ise farklı sınıf ve derslerle ilgili öğretim süreçlerini ve etkinliklerini düzenleyen belge olarak adlandırmaktadır. Genel anlamda öğretim programında eğitim sisteminin genel hedeflerinin yanında her ders için ayrı hedefler de bulunmaktadır. Genel olarak yetiştirilmek istenen öğrenci modeli ve süreçte kullanılacak eğitim durumu değişkenleri ile ölçme değerlendirme uygulamaları öğretim programlarının ana taslağını oluşturmaktadır. Özelde ise derslerin özel amaçları, hedefleri ve derse özel öğrenme-öğretme süreçleri, ölçme değerlendirme uygulamaları yer almaktadır. Öğretim programı yakın ve uzak hedefler oluşturularak belirlenen ders alanlarında öğrencilere verilmesi gereken becerileri tahmin edebilmeli ve bu süreçteki tüm adımları öğretmenlere verebilmelidir (Güzel & Karadağ, 2013).

Öğretmen, öğrenci ve program arasındaki uyum dersin öğretimini doğrudan etkilemektedir. Türkçe Öğretim Programı yürürlüğe konulduğundan bu yana geliştirilmeye çalışılmaktadır. Teknolojik gelişmeler, çağın gerektirdiği yenilikler ve yeterlilikler, değişen sınıf içi uygulamalar, yeni yaklaşımlar ve eğitim felsefeleri bu gelişimin ana sebepleri olarak sıralanabilir. Bu hızlı gelişime paralel olarak Türkçe Öğretim Programı da son yıllarda sıkça yenilenmektedir. Dolayısıyla programın en önemli uygulayıcısı olan öğretmenden bu gelişmeleri takip etmesi ve yenilenen programları dersinde uygulaması beklenmektedir. Bu noktada devreye öğretmenin program okuryazarlık becerisi girmektedir. Bu beceri alanında öğretmenden eğitim öğretim faaliyetlerini programda belirtilen hedef ve kazanımlar doğrultusunda etkili bir şekilde yürütmesi beklenmektedir. Çetinkaya ve Tabak (2019), eğitim faaliyetlerinin uygulanmasında rehber ve uygulayıcı konumunda bulunan öğretmenlerin öğretim programlarını doğru anlaması, tasarlaması ve uygulamasını bir öğretmen yeterliği olarak görmektedir. Aslan ve Gürten (2019), hazırlanan program ile uygulayıcı olan öğretmenin

programı algılaması ve uygulaması arasında fark olduğuna ve bu farkın en aza indirilmesinde program okuryazarlığının önemine vurgu yapmaktadırlar. Öğretim programı demek öğretmenlerin öğretim programlarına yönelik algıları ve tutumları olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda öğretim programı okuryazarlık yeterliği yüksek olan öğretmenin öğretim programına yönelik algı ve tutumu da yüksek olacaktır (Demeuse & Christine. 2016).

Alan yazını incelendiğinde öğretim programı okuryazarlığı, eğitim programı okuryazarlığı ve program okuryazarlığı olmak üzere 3 temel terim kullanıldığı görülmektedir. Öğretim programı okuryazarlığının farklı araştırmacılar tarafından yapılmış tanımları bulunmaktadır. Bolat (2017) öğretim programının öğelerini bilme olarak tanımlarken Aslan (2018) bilmenin yanına planlama ve uygulamayı ekleyerek tanımlamıştır. Akyıldız (2020) program okuryazarlığını hazırlanan bir programı anlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinde yer alan tüm işlemlerin anlaşılmasına yönelik bir yeterlik alanı olarak ifade etmektedir. Keskin ve Korkmaz (2017) okuryazarlığı programdan haberdar olma, programı yorumlama, şartlara göre uygulama, aktarma şeklinde tanımlamışlardır. Benzer şekilde Aslan ve Gürten (2019) ise program ve içeriğinden haberdar olma, programı doğru anlayabilme, program doğrultusunda plan yapabilme ve belirlenen hedefler doğrultusunda programı uygulayabilme olarak tanımlamaktadır.

Öğretim programı okuryazarlığıyla ilgili araştırmaların sayısında son yıllarda önemli bir artış dikkati çekmektedir. Araştırmalar genellikle okuryazarlık ölçekleri doğrultusunda yapılmaktadır. Alan yazınında kullanılan ölçekler incelendiğinde en çok tercih edilen dört ölçek göze çarpmaktadır. Bolat (2017) öğretmen adaylarıyla geliştirdiği çalışmasında “Eğitim Programı Okuryazarlığı Ölçeği”ni geliştirmiştir. Akyıldız (2020) farklı branşlarda görev yapan 666 öğretmenle yürüttüğü çalışmasında dört boyuttan oluşan “Öğretim Programı Okuryazarlığı Ölçeği”ni geliştirmiştir. Alan yazınında çok tercih edilen diğer bir ölçek ise Keskin ve Korkmaz’a (2021) aittir. İlkokul, ortaokul ve lise öğretmenleri üzerinde geliştirdikleri ölçek dört temel boyutta 38 maddeden oluşmaktadır. Yar Yıldırım (2020) araştırmasında üç faktör ve 29 maddeden oluşan “Öğretmenlerin Program Okuryazarlıkları Ölçeği”ni geliştirerek öğretmenlerin program okuryazarlıklarını farklı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında öğretmen adaylarının, öğretmenlerin ve yöneticilerin program okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcılar kendilerini programı anlama, uygulama ve

değerlendirme boyutlarında yeterli görmekteyiz. Araştırmaların demografik özelliklerine ait sonuçlar incelendiğinde yaş, cinsiyet, hizmet süresi, görev yaptığı okul türü gibi değişkenlerin araştırma sonuçlarında anlamlı farklılık yaratmadığı anlaşılmaktadır. Lisans eğitiminde program geliştirme gibi eğitim programına yönelik ders alan öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının program okuryazarlıklarını daha yüksek algıladıkları belirtilmiştir. Bunun yanında öğretmenlerden eğitim programıyla ilgili eğitime katılanların ve hizmet içi eğitim alanların okuryazarlıklarının anlamlı olarak farklılaştığı belirtilmiştir. Yine demografik özelliklerden mezun olunan yüksek öğretim kurumu ve pedagojik formasyon eğitimi alıp almama durumlarının öğretmenlerin okuryazarlık düzeylerinde anlamlı farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre öğretim programı okuryazarı olarak nitelenen öğretmenlerin programın daha etkili uygulanmasında ve eğitimde başarının artırılmasındaki önemi vurgulanmıştır. Araştırmacıların önerileri incelendiğinde özellikle lisans eğitiminde program temelli derslerin çeşitlendirilmesi veya saatlerinin artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Aktif görev yapan öğretmenlere program geliştirme, program okuryazarlığı gibi konularda eğitimler verilmesi, hizmet içi eğitimler düzenlenmesi, güncellenen veya yenilenen programlarla ilgili seminer ve tanıtım toplantılarının artırılması gerektiği belirtilmiştir. Program okuryazarlık terimi üzerinde daha fazla durulması ve bu okuryazarlık türünün bir öğretmen yeterliği hâline getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.